

dežele, večinoma v Veliko Britanijo in Združene države Amerike. Tako kot Hayek je naivno pričakoval, da so te, za razliko od z ideologijami »sovražnikov odprte družbe« (Popper, 1966) kontaminiranega kontinenta, nekakšne utopije liberalne misli in svobodnega podjetništva, ter je bil ravno tako pretresen, ko je ob prihodu v Veliko Britanijo spoznal, da je ta pod močnim vplivom socialističnih in keynesianskih idej, da kroti zasebno podjetniško pobudo z močno državno regulacijo ter da njena nacionalna ekonomija vsebuje veliko prvin centralnega planiranja.

Še huje – Velika Britanija je bila v tridesetih in štiridesetih prizorišče gibanja za centralno planiranje v znanosti ali, kot so ga včasih imenovali, bernalizma po najpomembnejši figuri tega gibanja Bernalu, Polanyijevem tekmeču v kemiji z močnimi političnimi zvezami in odkritimi komunističnimi simpatijami. Bernalovi pogledi na vlogo znanosti v družbi so bili nasprotni od Polanyijevih – zavzemal se je za racionalno planiranje znanosti in družbeni nadzor nad raziskovanjem, s čimer naj bi se povečala splošna družbena blaginja, ter nasprotoval čisti in svobodni znanosti, ki naj bi bila tako anarhična, kaotična in družbeno neodgovorna kot je v ekonomiji prosti trg. Tako je v Angliji namesto liberalne utopije Polanyi našel še enega Buharina.

Večina Polanyijevih družboslovnih oziroma epistemoloških del je bila tako posvečena polemiki proti ideji centralnega planiranja v znanosti, polemiki, ki je temeljila na podobnih argumentih kot Hayekova proti centralnemu planiranju v ekonomiji, le da je Polanyi Hayekovo ne ravno razdelano intuicijo o razpršenosti in fragmentiranosti znanja natančneje definiral v konceptu tihega ali skritega znanja (*tacit knowledge*). V najbolj jasni in zgoščeni obliki je svoje poglede na epistemologijo in družbeno organizacijo znanosti predstavil v kratkem spisu, ki je ostal nekako v senci njegovih velikih del, kot sta *Personal Knowledge* in *The Tacit Dimension*, a ni zato nič manj pomemben, tj. *The Republic of Science*, napisanem leta 1962, ko je bilo gibanje za centralno planiranje v znanosti že stvar preteklosti, a so se že napovedovali novi prevrati v znanosti in univerzitetnem svetu nasploh.

V tem spisu Polanyi za znanost uporabi metaforo trga idej in trdi, da je znanost, tako kot sistem cen ali trg kot tak, spontani red,¹⁰ ki je na-

10 Koncept spontanega reda in organskih institucij Hayek in Polanyi (prvi eksplicitno, drugi implicitno) prevzameta od enega izmed utemeljiteljev marginalizma Mengerja. Po Mengerju, ki ravno tako ni bil navdušen nad klasičnim razsvetljenstvom, so človeška bitja nepopolna, zmotljiva in neumna (ter ne vsebujejo niti potenciala za kaj boljšega) in neoseben, objektivni družbeni sistem, denimo sistem svobodnega podjetništva, je najboljši, kar lahko človeštvo pričakuje od samega sebe, saj iracionalni posamezniki ne morejo zavestno ustvariti racionalnega družbenega reda, lahko pa se ne-